

INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA
BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA YOZMA NUTQ
KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH: VOSITALAR, BOSQICHLAR VA
BAHOLASH MEZONLARI

Bahromova Nafisa Shunqor qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim)

1-kurs magistranti

Ilmiy rahbar: p. f. f. d(PHD), dotsent Norqobilova Rayxona Davlatovna

Annotatsiya

Maqolada innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirishning nazariy asoslari, metodik vositalari, bosqichlari va baholash mezonlari yoritiladi. Yozma nutq kompetensiyasi imlo va punktuatsiya aniqligi, matn tuzilishi, mantiqiy izchillik, leksik boylik, uslubiy moslik hamda tahrirlash ko'nikmalarini o'z ichiga oladi. Jarayonli yozuv, grafik organayzerlar, kollaborativ yozuv, raqamli trenajyorlar, formatif baholash va refleksiya texnologiyalari kompleks qo'llanganda yozma nutq sifati oshishi tajriba-sinov orqali asoslanadi. Natijadorlik rubrika asosida baholanib, pre/post ko'rsatkichlar jadvalda keltiriladi.

Kalit so'zlar: yozma nutq kompetensiyasi, innovatsion texnologiya, jarayonli yozuv, grafik organayzer, kollaborativ yozuv, formatif baholash, refleksiya, rubrika.

Kirish

Boshlang'ich ta'lim bosqichida yozma nutq kompetensiyasi o'quvchilarning umumiy savodxonligi va akademik rivojlanishining muhim ko'rsatkichi hisoblanadi. Yozma nutq fikrni rejalashtirish, mazmuni tanlash, izchil bayon qilish, grammatik me'yorlarga rioya etish va matnni tahrirlash kabi murakkab bilish jarayonlariga asoslanadi. An'anaviy o'qitish amaliyotida yozma ishlar ko'pincha yakuniy natijani baholash bilan cheklanadi, bu esa o'quvchilarda yozishni jarayon sifatida anglash ko'nikmasini yetarli darajada shakllantirmaydi.

Innovatsion pedagogik texnologiyalar yozma nutqni bosqichma-bosqich tashkil etish, o'quvchini faol subyekt sifatida jalb etish va formatif baholashni yo'lga qo'yish imkonini beradi. Mazkur maqolaning maqsadi yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirishda qo'llaniladigan innovatsion vositalar, metodik bosqichlar hamda samaradorlikni aniqlash mezonlarini ilmiy asoslashdir.

Adabiyotlar tahlili. Yozma nutqni o'qitishda jarayonli yozuv konsepsiyasi keng qo'llaniladi. Unga ko'ra yozish g'oya yaratish, rejalashtirish, dastlabki variantni yozish, tahrirlash va qayta yozish bosqichlaridan iborat. Bu yondashuv o'quvchining metakognitiv ko'nikmalarini rivojlantiradi, chunki u o'z yozuvini tahlil qilish va takomillashtirishni o'rganadi.

Grafik organayzerlar matn tuzilishini ko'rgazmali rejalashtirish imkonini beradi. Masalan, hikoya xaritasi voqealar ketma-ketligini aniqlashga, Venn diagramma taqqoslashni osonlashtirishga xizmat qiladi. Kollaborativ yozuv va tengdosh baholash o'quvchilarda muloqot va tanqidiy tahlil ko'nikmalarini rivojlantiradi. Raqamli vositalar esa tezkor feedback berish va individual mashqni ta'minlash orqali imloviy aniqlikni oshiradi.

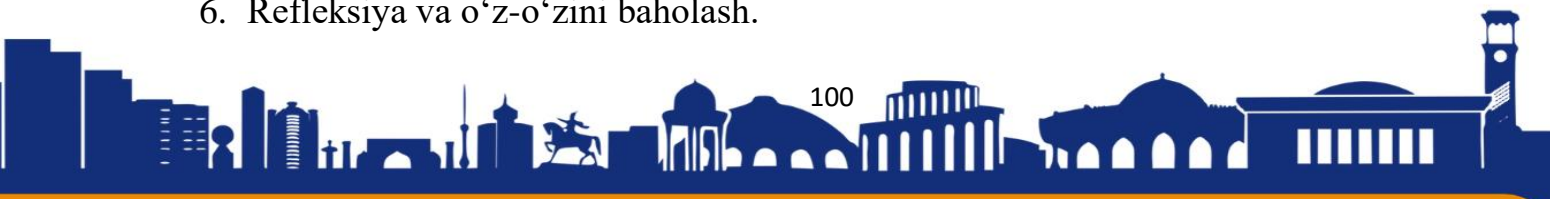
Ilmiy manbalarda yozma nutqni baholash uchun aniq mezonlar ishlab chiqish zarurligi ta'kidlanadi. Rubrika asosida baholash yozma ishni komponentlarga ajratib, har bir jihatni alohida baholash imkonini beradi.

Metodologiya

Tadqiqot 3-sinf o'quvchilari (jami 58 nafar) bilan tajriba-sinov shaklida o'tkazildi. Ishtirokchilar tajriba guruhi (n=29) va nazorat guruhi (n=29)ga ajratildi. Tajriba guruhida 8 hafta davomida innovatsion pedagogik texnologiyalar qo'llandi: jarayonli yozuv, grafik organayzerlar, kollaborativ yozuv, raqamli imlo mashqlari va refleksiya kundaligi. Nazorat guruhida esa an'anaviy diktant va mustaqil yozma ishlar bilan cheklanildi.

Yozma nutqni rivojlantirish bosqichlari quyidagicha tashkil etildi:

1. Motivatsiya va g'oya generatsiyasi (rasm, savol, kalit so'zlar).
2. Rejalashtirish (grafik organayzer asosida).
3. Dastlabki matnni yozish.
4. Tengdoshlardan fikr olish va tahrir.
5. Qayta yozish va yakuniy variant.
6. Refleksiya va o'z-o'zini baholash.

Baholash mezonlari (0–20 ball):

- A) Imlo va punktuatsiya aniqligi
- B) Matn tuzilishi va mantiqiy izchillik
- C) Leksik boylik va uslubiy moslik
- D) Tahrirlash va o‘zini nazorat qilish ko‘nikmasi

Natijalar

Statistik jadval: yozma nutq ko‘rsatkichlari (M±SD)

Ko‘rsatkich (maks. 20) Guruh Pre-test Post-test O‘sinh

Imlo aniqligi	Tajriba	11.1 ± 2.1	17.5 ± 1.6	+6.4
	Nazorat	11.3 ± 2.0	13.9 ± 2.1	+2.6
Tuzilish-izchillik	Tajriba	10.7 ± 2.3	16.8 ± 1.7	+6.1
	Nazorat	10.9 ± 2.2	13.5 ± 2.0	+2.6
Leksik-uslub	Tajriba	10.9 ± 2.0	16.2 ± 1.8	+5.3
	Nazorat	11.0 ± 2.1	13.4 ± 2.0	+2.4
Tahrirlash	Tajriba	9.8 ± 2.4	15.9 ± 1.9	+6.1
	Nazorat	9.9 ± 2.3	12.1 ± 2.0	+2.2

Natijalar tajriba guruhida yozma nutq kompetensiyasi barcha komponentlar bo‘yicha sezilarli oshganini ko‘rsatadi.

Muhokama

Jarayonli yozuv o‘quvchini yozishni bosqichma-bosqich boshqarishga o‘rgatdi, bu esa tahrirlash ko‘nikmasining rivojlanishiga olib keldi. Grafik organayzerlar matnning mantiqiy tuzilishini oldindan belgilashga yordam berdi, natijada izchillik va tuzilish ko‘rsatkichlari oshdi. Kollaborativ yozuv o‘quvchilarda fikr almashish va o‘zaro baholash madaniyatini rivojlantirdi. Raqamli vositalar esa imlo xatolarini tezkor tuzatishga imkon berdi. Refleksiya o‘quvchini o‘z yozuvini tahlil qilishga va xatolardan saboq olishga undadi.

Xulosa

Innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirish boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida izchil, samarali va barqaror natija beradi. Jarayonli yozuv, grafik organayzerlar, kollaborativ yondashuv, raqamli vositalar va rubrika asosidagi baholash tizimi yozma nutqning barcha komponentlarini kompleks rivojlantiradi.

Amaliyotga joriy etishda bosqichma-bosqich tashkil etish, formatif baholashni yo'lga qo'yish va refleksiyaning muntazam qo'llash muhim hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Graves D.H. Writing: Teachers and Children at Work. – Heinemann, 1983.
2. Flower L., Hayes J.R. A Cognitive Process Theory of Writing. – 1981.
3. Graham S., Perin D. Writing Next. – 2007.
4. Tompkins G.E. Teaching Writing: Balancing Process and Product. – 2012.
5. Black P., Wiliam D. Assessment and Classroom Learning. – 1998.

